

Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток" включено до переліку наукових фахових видань України з питань державного управління (Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.11.2014 № 1279)

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ
удосконалення та розвиток

№ 1, 2013

[Назад](#)[Головна](#)

УДК 329.78

С. С. Савін,
заступник голови Харківської обласної державної адміністрації,
здобувач кафедри політології та філософії Харківського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президенті України

ФОРМУВАННЯ ПРОФІЛЮ СУЧАСНОЇ СОЦІАЛЬНО УСПІШНОЇ МОЛОДОЇ ЛЮДИНИ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

Запропоновано цілі державної політики у сфері соціалізації молоді, які знайшли свій прояв у відповідному ідеальному профілі молодого людини, який, у свою чергу, забезпечує як життєздатність суспільства, так і соціальну успішність окремих індивідів.

A public policy objectives in the socialization of young people, that have found their expression in the corresponding ideal profile of a young man, which, in turn, provides both a viable society and social success of individuals.

Ключові слова: *молодь, соціалізація, інтеграція, державна політика, соціальна активність, профіль.*

Keywords: *youth, socialization, integration, public policy, social activity, profile.*

Постановка проблеми. В умовах глобальних змін, що охопили весь світ, велике значення набувають проблеми інтеграції молоді до нових суспільних умов та відносин. Між тим, сучасні дослідження проблем молоді проводяться в своїй більшості педагогічними, соціологічними і психологічними засобами, що часто звучить спектр і панораму розгляду процесу соціалізації підростаючого покоління. Однобічність виявляється в тому, що молодь розглядається як об'єкт виховання і навчання. Саме тому вона і розглядається в контексті діяльності інститутів сім'ї та освіти. Між тим, вимоги часу актуалізують необхідність дослідженні молодого людини не тільки як об'єкта, а і як соціально активного, рівноправного суб'єкта соціальних відносин. Важливе значення в цьому контексті має наука «державне управління», дослідження в межах якої дозволяють сформувати правові та організаційні механізми формування якісно нової молодого людини, здатної до прийняття самостійних рішень, засвоєння прогресивних ідей, цінностей, освітніх, соціальних та управлінських технологій.

Останні дослідження і публікації. Проблеми реалізації державної молодіжної політики в сучасних умовах стали об'єктом багатьох наукових досліджень. Так, зокрема, перспективні моделі державної молодіжної політики, механізми її реалізації розроблено у дослідженнях П. Кваккестейна, К. Лазоса, П. Лаурітцена, М. Харрісона та інших. Серед українських дослідників, які займалися цією проблемою, варто звернути увагу на наукові розробки таких вчених, як В. Барабаш, В. Бачигін, М. Головатий, В. Головенько, В. Журавський, О. Корнієвський, В. Кулік, М. Комарова, М. Пашков, В. Плохий, В. Соколов, І. Хохленков, В. Якушик, О. Яременко та багато інших. Між тим проблеми формування узагальненого профілю сучасної соціально успішної молодого людини, а також напрямів державної політики щодо сприяння реалізації діяльного потенціалу української молоді поки що залишалася поза увагою вітчизняних дослідників.

Мета статті. Отже, метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка профілю сучасної соціально успішної молодого людини.

Виклад основного матеріалу. Розвиток соціуму на кожному своєму етапі формує особливі вимоги до особистості, що відповідають конкретному історичному періоду та соціальним відносинам, що в ньому сформувалися. Відповідно до цього зміни, що відбуваються в суспільстві, викликають формування відповідного соціального реальності типу особистості, що у свою чергу забезпечує життєздатність, як суспільства, так і окремого індивіда.

Отже, державні інституції, як легальні носії влади і формальні захисники інтересів суспільства, у кожній історичний період і у кожній країні, вимагають від кожної людини, щоб вона своїми особистісними якостями і діяльністю в контексті соціальних відносин сприяла цілісності, самозбереженню та розвитку чинного суспільства, його традицій, соціального порядку.

Вимоги до громадян можуть бути жорстко формалізованими (зафіксованими у законах, кодексах, правилах поведінки), або слабо формалізованими (закріплюються переважно у моральних нормах). Однак, у будь-якому разі вони існують у формі ідеального образу (або, сучасною мовою, *профілю*) особистості, який містить певні ціннісні установки, якості, риси, характеристики, особливості прояву громадянської позиції, що вважаються нормальними та прийнятними для відповідного суспільства. У такому профілі, як цільовому орієнтирі, визначається, якою має бути молода людина з позицій успішного вирішення завдань, що виникають у процесі розвитку суспільства, що можна прийняти в якості критеріїв для її формування.

Крім того, залежно від ідеалів і цінностей, притаманних тому чи іншому історичному типу суспільства на різних етапах його розвитку, наявність такого профілю певною мірою обмежує або сприяє розвитку певних якостей, соціально-психологічних характеристик і здібностей особистості. Профіль закріплює і розкриває установки і вимоги держави та суспільства до освіченості та культурного рівня особистості, її ціннісно-світоглядної і морально-етичної орієнтації, особистісних соціально-психологічних і фізичних якостей. Досягнення відповідності вимогам конкретного профілю, як правило, є основою для вертикальної соціальної мобільності молодого людини, набуття високого соціального статусу, зайняття певних посад, визнання особливої ролі в суспільстві.

В межах конкретного профілю, зокрема, визначається, які цінності повинна засвоїти молода людина, якими нормами поведінки керуватися, що вона повинна знати і вміти. Саме тому залежно від конкретних історичних умов, на основі відповідного ідеального профілю організується система виховання в сім'ї, школі та інших соціальних інститутах.

А створення такого профілю в умовах правової держави виступає підставою для законодавчої та нормотворчої діяльності, ухвалення відповідних державних та регіональних програм, реалізації конкретних заходів щодо забезпечення виховання дітей і молоді та їх інтеграції у суспільні відносини, і, отже, для формування та реалізації державної політики у сфері соціалізації молоді.

В даний час Україна знаходиться на етапі достатньо болісного переходу від тоталітаризму до демократії, що ускладнюється численними економічними кризами та зuboжінням значної частини населення [5], процесами глобалізації та активного розвитку інформаційних технологій, які чинить суттєвий вплив на формування соціальних відносин та соціалізацію молоді. Нове постіндустріальне суспільство базується на новому типі відносин, в основі яких лежить принцип вільної індивідуальності. Головним соціальним ресурсом стає знання, інформація, інтелект, а найважливішу роль у суспільстві тепер відіграє «виробник інформації» [1]. В інформаційному суспільстві прискорюються зміни, швидкість поширення інформації, ускладнюються технології, культивується прагнення до ясності, точності, обґрунтованості, ціниться вміння швидко приймати рішення і з урахуванням думок інших. У таких умовах соціально успішна частина молоді повинна володіти сукупністю соціальних і особистісних якостей, що забезпечують не тільки виживання, адаптацію до нових соціально-економічних умов, а й дозволяють цілеспрямовано конструювати і реформувати соціальну реальність.

Крім того, соціалізація молоді в перехідний період, який наразі триває у нашому суспільстві, має досить суперечливий характер, оскільки визначається не тільки традиційними цінностями і установками минулого періоду, але й того майбутнього суспільства, яке належить створити молодому поколінню, вихованому на нових ціннісних установках. У даному випадку в процесі соціалізації молоді слід враховувати традиційні цінності української культури, такі як соборність, альтруїзм, прагнення до високих ідеалів, до духовності [5], а з іншого – цінності демократії та вимоги інформаційного суспільства, що мають бути закладені в особистісні якості та установки.

Одним з важливих моментів становлення нового соціокультурного типу особистості є випереджаюче відображення і осмислення дійсності на «кілька кроків уперед», адже динаміка розвитку соціального життя не залишає можливості вирішення проблем шляхом проб і помилок. Сучасній людині, щоб уникнути загогрення глобальних проблем необхідно прогнозувати соціальні ризики і наслідки своїх дій, тобто мати випереджаюче відображення дійсності. Відтак молода людина повинна навчитися приймати рішення, що дозволяють з високим ступенем ймовірності досягати поставленої мети, тому все більш актуально виявляється орієнтація особистості на варіативний тип життєдіяльності, під час реалізації якого особливого значення набуває готовність до вибору варіантів своїх дій, оцінки їх наслідків і

готовність нести відповідальність за наслідки обраного шляху вирішення проблеми.

Людина, що володіє варіативним способом мислення і діяльності, психологічно, професійно і морально готова до будь-яких змін соціокультурної сфери, типу і форми соціального і культурного простору, буде життєздатна при будь-якій зміні життєвої ситуації, включаючи, політичні, економічні, правові зміни навіть самого радикального характеру.

Сучасна соціокультурна ситуація в світі й особливі умови української дійсності висувають вимоги до формування молодой людини нового соціокультурного типу. Демократизація сучасного українського суспільства передбачає не тільки ускладнення суспільного життя, але прискорення динаміки його розвитку, а це викликає необхідність для молодой людини орієнтуватися в полі невизначеності. Тому їй потрібно бути готовою діяти не за традиційними схемами і алгоритмами поведінки, а виходячи із ситуації, що склалася, життєвого і професійного досвіду. «Комфортність свого власного існування крім матеріальної складової життєвого успіху сучасна людина пов'язує зі свободою, незалежністю, професійною творчою діяльністю і реалізованістю» [4]. У зв'язку з цим через систему соціалізації необхідно формувати такі особистісні та громадянські якості, які раніше не були затребувані та не могли бути сформованими в рамках індустріального профілю особистості.

Отже, виходячи з сучасної соціально-економічної ситуації в Україні, проголошеного курсу на європейську інтеграцію і побудову громадянського суспільства [3], в якості мети державної політики соціалізації молоді пропонується визнати формування фізично, духовно й інтелектуально розвиненої, конкурентноздатної, творчої, патріотичної, високоморальної, гуманістично орієнтованої і соціально активної особистості.

Відповідно до цієї мети можна окреслити складові ідеального профілю особистості (рис.1), в основу якого покладено десять взаємодіючих блоків, кожен з яких має свою структуру: фізична розвиненість; духовна розвиненість, моральність; інтелектуальна розвиненість, освіченість; креативність і творчість; адаптивність і конкурентноздатність; патріотизм, національна свідомість; соціальна активність; відповідальність; гуманістична орієнтованість; стратегічне мислення. Всі ці складові є тісно пов'язаними один з одним, утворюючи відповідне взаємопов'язане коло.

Рис. 1. Ідеальний профіль сучасної молодой людини

Фізична розвиненість слугує основою ефективного засвоєння нових знань, вмінь та навичок та швидкої адаптації до умов зовнішнього середовища. Інтелектуальні здібності дозволяють розвинути стратегічне мислення і креативні здібності. Нові ідеї мають ґрунтуватися на духовних та соціальних нормах. Складовою духовності є і патріотизм, який в свою чергу є підставою для збільшення соціальної активності. Соціальна активність, у свою чергу, тісно пов'язана з гуманістичною спрямованістю діяльності особистості, оскільки не будь-яка активність особистості може бути конструктивною і заохочуватися суспільством. Тому вкрай важливо, щоб соціальна активність і здатність людини адаптуватися до суспільства базувалася на гуманістичній орієнтованості, суспільно значущих цінностях і соціальній відповідальності – розуміння власного громадянського боргу і обов'язків, соціальних норм і цінностей, наслідків своєї діяльності для інших соціальних груп і особистостей, суспільства.

В цілому, якщо розглядати запропоноване коло, то слід відзначити, що в основі сучасного профілю особистості знаходиться саме соціальна активність, яка виступає як одна із сутнісних характеристик сучасної особистості, і розуміється як ініціативне, творче ставлення до справи, орієнтація на успіх у всіх сферах життєдіяльності, насамперед, по відношенню до самої себе, до розвитку своїх здібностей і їх самореалізації.

Соціально активна особистість завжди повинна мати активну життєву позицію, що передбачає саморозвиток і самореалізацію. При цьому соціальна активність обумовлюється формуванням відповідних соціально-психологічних характеристик особистості, її соціальних, ділових і моральних якостей, виступаючи як здатність людини виробляти значущі перетворення в світі на основі присвоєння об'єктів матеріальної і духовної культури, що виявляється в творчості, професійній діяльності, спілкуванні з іншими людьми. Вона також є інтегральною характеристикою особистості.

Необхідно зазначити, що соціальна активність представляє собою не тільки суспільно необхідне явище, але має індивідуальний аспект: як реалізація потреб особистості, активність визначає діяльність, мотиви, а також цілі і бажання (або небажання) здійснювати діяльність. Отримуючи задоволення від процесу діяльності, а не тільки від її результату, людина набуває нові способи співвіднесення себе з іншими людьми, стверджується в своїй адекватності вимогам життя.

Таким чином, активність виникає як життєва установка особистості, яка усвідомлює, що все необхідне від суспільства вона отримує завдяки своїй соціально значущій діяльності, і результатами цієї діяльності вона обмінюється з іншими людьми. Однак змістовий зміст цієї активності для кожної людини є завжди індивідуальним: «служити своєю працею іншим», «всього домогтися своєю працею», «трудитися на себе» тощо. Активність особистості проявляється не тільки в зовнішній соціальній діяльності, але по відношенню до самої себе – в тому, наскільки цілісною людиною моделює своє життя, пов'язуючи в єдине ціле її сфери, цикли, події, заняття тощо.

До того ж, соціальна активність особистості виявляється в різних сферах її соціального життя. Так, наприклад, у сфері професійно-трудової діяльності соціальна активність особистості може виражатися у високому професіоналізмі, прояві творчої ініціативи, діловій відповідальності, постійному пошуку нових ефективних рішень проблем професійної діяльності. У суспільно-політичній сфері соціально активна особистість свідомо і політично грамотно бере участь у житті суспільства, маючи високу політичну культуру, має свою світоглядну позицію, громадянську відповідальність, має високе почуття патріотизму тощо. У сімейно-побутовій сфері соціальна активність проявляється в усвідомленню активному ставленні до виховання підростаючого покоління, відповідальності за добробут сім'ї, культурі сімейних відносин, в турботі та повазі до старших поколінь тощо.

При цьому, вкрай важливо, щоб прояви соціальної активності особистості мали гуманістичну спрямованість, що передбачає спрямованість на благо людини, де людина і її інтереси є головною метою діяльності, а не засобом досягнення особистого чи групового успіху.

В умовах сучасної жорсткої соціальної реальності для молодой людини важливо проявляти гуманістичне ставлення до своїх близьких, створюючи необхідні умови для всебічного розвитку дітей, виховуючи їх повноцінними громадянами нового суспільства. Гуманістично орієнтована особистість, маючи високий ступінь життєздатності, сприяє розширенню можливостей виходу з кризових станів суспільства, підвищуючи рівень життєздатності даної соціальної системи, стійкість і темпи її розвитку.

В той же час, у молоді слід формувати гуманістичні якості не тільки по відношенню до суспільства, а й до самої себе. Останнє означає осмисленість свого буття, його спрямованість не тільки на зовнішній успіх, а й на розвиток здібностей та творчого потенціалу в різних сферах діяльності.

Особливо важливою є соціальна активність у духовній сфері життя суспільства, що передбачає гуманістичну спрямованість новостворюваних творів мистецтва і культури. На нашу думку, з боку держави тут необхідна боротьба проти бездуховності, що захлеснула українське суспільство, створення високоморальних творів, заснованих на гуманістичних ідеалах і цінностях [2].

Наведений профіль сучасної соціально успішної молодой людини, на наш погляд, задовольняє завданням виховання сучасної особистості, враховуючи потреби суспільства стосовно становлення молоді, здатної до життєдіяльності в нових соціально-політичних і економічних умовах. Також даний профіль може виступити як основа створення єдиного виховного простору для всіх інститутів соціалізації молоді в Україні.

В цілому можна констатувати, що запропонований ідеальний профіль представляє собою культурно-історичний та соціально-психологічний збірний портрет молодой людини нової епохи. Змістовними складовими даного профілю як способу операціоналізації суспільного ідеалу є: успішність; варіативність; здатність до адаптації в нових соціально-економічних умовах; здатність розуміння стратегічних орієнтирів розвитку суспільства (орієнтація в майбутнє); соціальна мобільність: готовність до освоєння суміжних спеціальностей і зміну професії; духовність, усвідомлення сенсу життя; готовність до виконання системи соціальних ролей: сімейних, професійних, громадянських та ін; національна самосвідомість (соціальна ідентичність); осмислення буття; готовність конструювати і реформувати соціальну реальність.

Крім того, є важливим, щоб сучасна молода людина була готовою обстоювати інтереси своєї соціально-вікової, професійної, соціокультурної, етнічної, соціальної спільноти, до якої вона належить за своїм походженням і соціальним статусом.

Звичайно, соціалізація молодой людини в напрямку наближення до ідеального профілю потребуватиме з боку держави в цілому та відповідних державних

інституцій певних зусиль і матеріальних витрат, спрямованих на створення оптимальних соціальних умов. Але тут слід розуміти, що саме відповідний профіль має слугувати основним системоутворюючим елементом концепції державної політики щодо соціалізації молоді, оскільки створює той ідеальний образ, для досягнення якого будується національна система виховання і освіти.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Перетворення України на сучасну демократичну, економічно і технологічно розвинену державу формує особливі вимоги до особистості молодої людини, які відповідатимуть вимогам даного етапу розвитку нашої держави і суспільства. Відповідно до цього постає необхідність формування принципово нових цілей державної політики у сфері соціалізації молоді, які знаходять свій прояв у відповідному соціальній реальності ідеальному профілі особистості, який, у свою чергу, забезпечує як життєздатність суспільства, так і соціальну успішність окремого індивіда.

Профіль соціально успішного, домінуючого типу особистості представляє культурно-історичний та соціально-психологічний збірний портрет молодої людини даної епохи, одночасно виступаючи ідеальним проектом. Узагальнюючи, можна відзначити, що відповідно до запропонованого профілю молода людина на сучасному етапі розвитку українського суспільства повинна мати такі особистісні та соціальні якості:

- бути соціально мобільним: швидко пристосовуватися до мінливих умов життя, вмінти орієнтуватися в економічній, соціально-політичній обстановці, зберігаючи свою світоглядну позицію, гуманістичні ідеали та цінності;
- мати високу соціальну активність: цілеспрямованість, підприємливість, прагнення до пошуку нового і здатністю знаходити оптимальні рішення життєвих проблем у нестандартних ситуаціях;
- бути соціально відповідальним, тобто розуміти власний громадянський борг і обов'язки, соціальні норм і цінності, наслідки своєї діяльності для інших соціальних груп і особистостей, суспільства;
- мати здатність до самостійного прийняття рішень, систематичного саморозвитку свого інтелекту і професійних якостей;
- володіти духовно-моральними якостями: мати уявлення про те, що в житті існують речі, значно більш цінні, ніж матеріальні, практичні та прагматичні;
- мати сформовану громадянську свідомість: бути законослухняним, соціально відповідальним, з розвиненим почуттям внутрішньої свободи і власної гідності, здатність до об'єктивної самооцінки і конкуренції з іншими;
- мати національну свідомість українського громадянина: бути патріотом, який борюється за збереження єдності України і її розвитку;
- володіти здатністю до адаптації в нових соціально-економічних умовах;
- мати розуміння стратегічних орієнтирів розвитку суспільства та діяти у відповідності до цих орієнтирів;
- бути готовим до виконання різних соціальних ролей: сімейних, професійних, громадянських та ін.

Осмісленість буття молодою людиною в умовах перехідного суспільства означає не тільки участь у різних соціальних процесах, а й готовність конструювати і реформувати соціальну реальність, що має проявлятися у високій соціальній активності, яка має стати головною складовою сучасної соціально успішної особистості.

Правові та організаційні механізми стимулювання соціальної активності молоді будуть розглянуті у подальших дослідженнях.

Література

1. Журавський В. С., Родіонов М. К., Жилияев І. Б. Україна на шляху до інформаційного суспільства / Національний технічний ун-т України "Київський політехнічний ін-т" / М.З. Згуровський (заг.ред.). – К. : Політехніка, 2004. – 482с.
2. Квятковский Д. О. Аксиологические особенности гуманистических идеалов украинской молодежи / Д. О. Квятковский // Наука, релігія, суспільство. – № 3. – 2009. – С. 235–241.
3. Про засади внутрішньої та зовнішньої політики: Закон України № 2411-VI від 1 липня 2010 року // ВВР України. – 2010. – № 40. – Ст.527
4. Селезнева М.К. Социально-философский анализ процесса социализации молодежи как фактора развития общества / М.К. Селезнева // Credo New. – 2008. – № 3. – Режим доступу <http://credonew.ru/content/category/12/70/60/>
5. Українське суспільство 1992-2010. Соціологічний моніторинг / За ред. д.е.н. В.М.Ворони, д.соц.н. М.О.Шульги. – К.: ІС НАНУ, 2010. – 636 с.

References

1. Zhuravsky, V.S. Rodionov, M.K. and Zhilyaev, I.B. (2004), *Ukraine na shliakhu do informatsijnoho suspil'stva* [Ukraine at the road to information society], Politehnika, Kyiv, Ukraine.
2. Kvyatkovsky, D.O. (2009), "Axiological peculiarities of humanistic ideals of Ukrainian youth", *Nauka, relihiia, suspil'stvo*, vol. 3, pp. 235-241.
3. "About the bases of inner and foreign policy: the law of Ukraine" (2010), *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, vol. 40, p. 527.
4. Selezneva, M.K. (2008), "Social and philosophic analysis of youth socialization process as the factor of society development", *Credo New*, [Online], vol. 3, available at: <http://credonew.ru/content/view/705/60/> (Accessed 31 Aug 2012).
5. Vorona, V.M. and Shulga M.O., Eds. (2010), *Ukrains'ke suspil'stvo 1992-2010. Sotsiolohichnyj monitorynh* [Ukrainian Society of 1992-2010. Sociology monitoring], Instytut sotsiolohii NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 14.01.2013р.

ТОВ "ДКС Центр"